

---

50 χρόνια Επιστήμες της Εκπαίδευσης στη Γαλλία

Ένα συνέδριο αναδρομής

Jean Houssaye¹

Université de Rouen

...σίγουρα μάρτυρας [γαλλική έκφραση για τον προσκεκλημένο ομιλητή]², αλλά τι να καταθέσω; Επιλέγω την εξής τοποθέτηση: να καταθέσω με ποιόν τρόπο εγγράφεται αυτή η δράση στα πενήντα χρόνια των επιστημών της εκπαίδευσης.

- ✓ 1962: Ο Jean Château, καθηγητής ψυχολογίας στο Bordeaux, προτείνει τη δημιουργία ενός «πτυχίου παιδαγωγικής» στο πλαίσιο της φιλοσοφικής σχολής (με τέσσερις ενότητες: ιστορία, ψυχολογία, φιλοσοφία και παιδαγωγική, ψυχοφυσιολογία και κλινική³). Ένα πτυχίο που θα απευθυνόταν σε καθηγητές της école normale, υπεύθυνους για την κατάρτιση των δασκάλων. Υπήρξε δισταγμός ανάμεσα σε πτυχίο υπό τον τίτλο «επιστήμες της εκπαίδευσης», πτυχίο με τίτλο «ψυχοπαιδαγωγική» και πτυχίο παιδαγωγικής.

---

¹ Ο Jean Houssaye είναι ομότιμος καθηγητής των Επιστημών της Εκπαίδευσης στη Ρουέν. Οι εργασίες του αφορούν τη φιλοσοφία της εκπαίδευσης, την ιστορία των παιδαγωγικών ιδεών, την παιδαγωγική και τους παιδαγωγούς.

² Το κείμενο αυτό παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στη Τουλούζ, στις 24 Νοεμβρίου του 2016. Ο ομιλών ήταν προσκεκλημένος ομιλητής στην ημερίδα προετοιμασίας του συνεδρίου του 2017 για τον εορτασμό των 50 χρόνων Επιστημών της Εκπαίδευσης στη Γαλλία. Η επιλογή ήταν να μην πειραχθεί ο προφορικός λόγος, έτσι έγινε απλή μεταφορά σε μορφή κειμένου.

³ Νοείται πειραματική εφαρμογή.

- ✓ 1963 : Ο Maurice Debesse, ξαναδουλεύει το σχέδιο και προτείνει τέσσερις ενότητες (φιλοσοφία, ιστορία, ψυχολογία, μεθοδολογία). Θέλει επίσης να ανοίξει το πρόγραμμα σπουδών στους επιθεωρητές της δημόσιας εκπαίδευσης και στη διεύθυνση των ιδρυμάτων επανεκπαίδευσης.
- ✓ 1966: η Μεταρρύθμιση Fouchet είναι ευνοϊκή στη διαφοροποίηση των πανεπιστημιακών επιστημονικών πεδίων. Δεν μιλάμε πια μόνο για προπτυχιακό πρόγραμμα (Licence), αλλά και για ένα μεταπτυχιακό (Maîtrise) μπροστά στην ανάγκη να δημιουργηθεί μια βάση για τη γαλλική παιδαγωγική έρευνα, η οποία εκείνη τη στιγμή είναι πολύ άσχημα πλαισιωμένη. Το όλο διακύβευμα αφορά την ονοματοδοσία και το περιεχόμενο σε ένα νέο επιστημονικό πεδίο που επικεντρώνεται στην παιδαγωγική.

Ο Debesse, τον Οκτώβριο του 1966, επεξεργάζεται ένα ιδρυτικό συνθετικό κείμενο με τον τίτλο «Σχέδιο για τη δημιουργία προπτυχιακού και μεταπτυχιακού προγράμματος στις επιστήμες της εκπαίδευσης» το οποίο θα χρησιμεύσει ως βάση των συζητήσεων με το Υπουργείο. Προς αποφυγή συγκρούσεων με το πτυχίο της ψυχολογίας, εγκαταλείφθηκε ο όρος ψυχοπαιδαγωγική. Και νέα πεδία εμφανίζονται: η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, η νομοθεσία της εκπαίδευσης, η συγκριτική εκπαίδευση.

- ✓ 1967: δημιουργία προπτυχιακού και μεταπτυχιακού προγράμματος στις επιστήμες της εκπαίδευσης στο Bordeaux (Jean Château, 1908-1990), στην Caen (Gaston Mialaret, 1918-2016) και στο Παρίσι (Maurice Debesse, 1903-1998). Οι επιστήμες της εκπαίδευσης διέκοψαν οριστικά λοιπόν το δεσμό με την παραδοσιακή πανεπιστημιακή διδασκαλία της γενικής παιδαγωγικής και το κοινό της.

Ποιοί είναι οι στόχοι αυτής της εκπαίδευσης; Να εκπαιδύσουμε στην έρευνα γύρω από την εκπαίδευση σε μια διαθεματική βάση. Να δώσουμε μια βαθειά παιδαγωγική κατάρτιση στους εκπαιδευτικούς όλων των επιπέδων. Να απαντήσουμε στις ανάγκες που εκφράζονται σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης. Να εγγραφούμε σε μια διεθνή προοπτική (μέσω της συγκριτικής εκπαίδευσης).

- ✓ Έτη 70-80: άλλα 8 προγράμματα σπουδών θεσμοθετήθηκαν στη δεκαετία του 1970 και 5 στη δεκαετία του 1980. Αλλά ο στόχος σχετικά με το κοινό δεν θα επιτευχθεί ποτέ. Η κατάρτιση των καθηγητών των *écoles normales*, των επθεωρητών, των σχολικών ψυχολόγων και ακόμα των εκπαιδευτικών θα ξεφύγει από αυτά τα προγράμματα σπουδών, τα οποία, όπως και τα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία των ανθρωπιστικών επιστημών, είναι πεδία από τη φύση τους μη επαγγελματικά.

Παρόλα αυτά το πεδίο των επιστημών της εκπαίδευσης θα διευρυνθεί συν τω χρόνω. Η σημασία που δόθηκε στη θεωρητικοποίηση των πρακτικών, θα οδηγήσει, για παράδειγμα, κατά τη περίοδο 1980-1990, να λάβουμε υπόψιν την εκπαίδευση ενηλίκων, υπό την επιρροή του νόμου του 1971 για την εκπαίδευση ενηλίκων και τη δημιουργία των DESS [σήμερα θα το λέγαμε επαγγελματικό Μάστερ –ισότιμο του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών- χωρίς πρόσβαση στο διδακτορικό]. Αυτό θα οδηγήσει στο να μιλάμε συχνά για τις *επιστήμες της εκπαίδευσης και της κατάρτισης*. Ομοίως, η ανάπτυξη της διδακτικής των επιστημών, στα τέλη της δεκαετίας του 1970, θα οδηγήσει τις επιστήμες της εκπαίδευσης να διεκδικήσουν με συγκρουσιακό τρόπο τις διδακτικές σαν να ήταν αναπόσπαστο κομμάτι των επιστημών της εκπαίδευσης (οι πρώτες θέσεις Διδακτικής στον Τομέα 70 [αντίστοιχο με τα ελληνικά ΠΕ. Οι επιστήμες της εκπαίδευσης είναι το «ΠΕ»70] θεσμοθετούνται το 1986).

Μια συζήτηση, που δεν φαίνεται να είναι πλέον στην επικαιρότητα, είναι σχετική με την ταυτότητα του πεδίου και θα ταραξεί για πολύ καιρό τον μικρόκοσμο των επιστημών της εκπαίδευσης. Αληθινή ή ψεύτικη ταυτότητα; Αυτό μεταφράζεται με ερωτήματα του τύπου: Όντας κοινωνιολόγος των επιστημών της εκπαίδευσης, για παράδειγμα, ποιά είναι η βασική μου ταυτότητα; Κοινωνιολόγος; Κοινωνιολόγος των επιστημών της εκπαίδευσης; Επιστήμες της εκπαίδευσης; Κοιτάζτε πώς οι καθηγητές-ερευνητές στις επιστήμες της εκπαίδευσης αυτοπροσδιορίζονται όταν μιλούν στα M.M.E και θα έχετε ήδη μια απάντηση, ας πούμε το λιγότερο «διαφοροποιημένη».

Αυτή η συζήτηση διαπέρασε το πεδίο για μεγάλη χρονική περίοδο. Το 1973, το συνέδριο με τίτλο «Η προσφορά των θετικών επιστημών στις επιστήμες της εκπαίδευσης» σηματοδεύτηκε από τις προβληματικές της πολυθεματικότητας και της υπερθεματικότητας. Το 1982, το συνέδριο «Ταυτότητα και θεσμοποίηση των

επιστημών της εκπαίδευσης » επέμεινε έντονα στην ανάγκη αντιπαράθεσης μεταξύ των υπο-πεδίων. Για κάποιους, επρόκειτο περισσότερο για την ανάγκη ανάδυσης ιδιαίτερων μεθόδων στις επιστήμες της εκπαίδευσης, ικανές να διασφαλίσουν την επιστημολογική ενότητα του πεδίου. Λίγο σαν να ήταν να δώσουμε τελικά σώμα σε «μία» επιστήμη της εκπαίδευσης, σαν απόηχο του Durkheim και της εποχής του (1911). Αλλά πρέπει να το υπογραμμίσουμε, «η» επιστήμη της εκπαίδευσης δεν άνθισε, και γερνώντας, οι επιστήμες της εκπαίδευσης απομακρύνθηκαν από την αγωνία για την ταυτότητά τους για να ενδιαφερθούν για ερωτήματα που άπτονται της εκπαιδευτικής επικαιρότητας.

Αλλά, ακριβώς, ποιά ήταν η επιστημολογική δομή των επετειακών εορτασμών του πεδίου μας; Γιατί να επιστρέψουμε σε αυτή τη λογική; Για να μπορέσουμε, απλά, να τη συγκρίνουμε με αυτή του σήμερα στην Toulouse.

Δεν φαίνεται να υπήρξε συνέδριο για τα δέκα ή τα είκοσι χρόνια των επιστημών της εκπαίδευσης. Ας πάρουμε λοιπόν, αυτό των 30 χρόνων που οργανώθηκε τότε από το Πανεπιστήμιο Paris 5, δηλαδή το 1997. Το βιβλίο «30 χρόνια των επιστημών της εκπαίδευσης στο Paris 5» (PUF, 2000), μας δίνει τα ουσιώδη. Ποιά είναι η δομή του βιβλίου; Μετά από μια αναδρομική επιστροφή στην ιστορία του πεδίου, η επιλογή δεν θα μπορούσε να είναι πιο κλασσική, γιατί είναι ξεκάθαρα βασισμένη στην επιστημονική διάρθρωση του πεδίου: εκεί βρίσκουμε την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, τις διδακτικές «σαν νέα πεδία», τη φιλοσοφία της εκπαίδευσης και «την ψυχολογία των επιστημών της εκπαίδευσης». Αλλά, στο εσωτερικό του κάθε τομέα, μπορεί να πρόκειται για σκέψεις για το υπο-πεδίο (παραδείγματα: «Ματιές στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης κατά την περίοδο 1997-1998» ή «Μία κλινική άποψη για τις επιστήμες της εκπαίδευσης») ή για εξειδικευμένες εργασίες στο υπο-πεδίο (παραδείγματα: «Ποιό είναι το μοντέλο ένταξης από το σχολείο» ή «Επιστροφή στον κανόνα. Ένα παράδειγμα. Κείμενα «αναστοχαστικά» στις τάξεις που προετοιμάζουν για το BEP [τίτλος σπουδών στην επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση])). Τέλος, το βιβλίο τελειώνει με τη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης γύρω από τις τότε συζητήσεις και διακυβεύματα για τις επιστήμες της εκπαίδευσης. Ποιά είναι αυτά; Το ζήτημα της έρευνας είναι καθοριστικό, από δύο όψεις: την πολιτική έρευνας και τη σχέση ανάμεσα στην έρευνα και στις πρακτικές. Στο σύνολο, καταλαβαίνουμε καλά ότι, αφενός, η αγκίστρωση είναι κυρίως επιστημολογική, αφετέρου, το ζήτημα δεν είναι η ταυτότητα

των επιστημών της εκπαίδευσης, αλλά η αξιοπιστία των ερευνών τους και η αναγνώρισή τους.

Δέκα χρόνια μετά, που βρισκόμαστε; Η Caen θα οργανώσει τον εορτασμό των σαράντα χρόνων των επιστημών της εκπαίδευσης, το 2007. Ο τίτλος από μόνος του είναι ενδιαφέρον: «Σαράντα χρόνια των επιστημών της εκπαίδευσης. Η ηλικία της ωριμότητας; Επίκαιρα ερωτήματα». Λέγοντάς το αλλιώς, οι επιστήμες της εκπαίδευσης δεν αναρωτιούνται πια ούτε αν έχουν ταυτότητα, ούτε αν είναι αξιόπιστες, αλλά μόνο εαν προσδιορίζονται από μόνες τους (καθότι ώριμες) κι εάν ασχολούνται σωστά με τα κεντρικά ζητήματα της εποχής.

Πώς συγκροτήθηκε το συνέδριο; Πρώτα, επιδιώκει να δείξει την αλλαγή του πεδίου από διαφορετικές πλευρές: την εξέλιξη από τη γέννηση του, την υπέρβαση της ψυχοπαιδαγωγικής, την ανάπτυξη της διδακτικής. Επιδιώκει στη συνέχεια να υπογραμμίσει ότι νέα πεδία επεισέρχονται στις επιστήμες της εκπαίδευσης. Εδώ δύο τομείς αναδεικνύονται: η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και η κατάρτιση των κοινωνικών λειτουργών.

Αλλά η ουσία του συνεδρίου εστιάζει στη σχέση ανάμεσα στις επιστήμες της εκπαίδευσης και στα «επώνυμα» πεδία. Ας το πούμε διαφορετικά: οι έρευνες στις επιστήμες της εκπαίδευσης έδειξαν την ιδιαιτερότητά τους, αν υπήρχει ιδιαιτερότητα. Και οι συνεισφέροντες προσπαθούν να δείξουν αποτελεσματικά ότι δεν είναι το ίδιο να είσαι ερευνητής στον 7ο τομέα όπως στον 16ο, 17ο, 19ο ή 22ο κτλ. Η απόδειξη λοιπόν της ωριμότητας θα ήταν η ανεξαρτησία από τα μητρικά πεδία, όπως η κοινωνιολογία, η ιστορία, η ψυχολογία και η φιλοσοφία.

Το ζήτημα της ταυτότητας έχει άρα μετατοπισθεί: δεν έχει πλέον να κάνει με το να βρούμε μια διαθεματική μεθοδολογία πέρα από αυτή των βασικών πεδίων, αλλά με το να αποδείξουμε ότι οι έρευνες στις επιστήμες της εκπαίδευσης έχουν τη δικιά τους ταυτότητα, την οποία δεν βρίσκουμε στα μητρικά πεδία, τα οποία ασχολούνται με την εκπαίδευση. Αλλά παρόλα αυτά, η εδραίωση του πεδίου παραμένει καθοριστική, από πλευράς ταυτότητας. Στις επιστήμες της εκπαίδευσης, μπορούμε να μιλήσουμε ως κοινωνιολόγοι, ως ιστορικοί, ως ψυχολόγοι ή ως φιλόσοφοι. Έτσι, για παράδειγμα, επιβεβαιώνεται η ιδιαιτερότητα του κοινωνιολόγου της εκπαίδευσης στις επιστήμες της

εκπαίδευσης. Ιδιαιτερότητα που ικανοποιεί την ανάγκη να λάβουμε υπόψιν τη συνεισφορά των άλλων παρόντων υπο-πεδίων στις επιστήμες της εκπαίδευσης, χωρίς ωστόσο το πεδίο να πρέπει να απαρνηθεί τον εαυτό του. Αλλά, βλέπουμε καλά ότι πρόκειται πάνω απ' όλα να κατορθώσουν να εμπεδώσουν μια ιδιαίτερη ταυτότητα τόσο σε σχέση με τους καθηγητές-ερευνητές του επώνυμου πεδίου [πχ. κοινωνιολόγος της εκπαίδευσης των επιστημών της εκπαίδευσης - κοινωνιολόγος της εκπαίδευσης της κοινωνιολογίας] όσο και σε σχέση με τους καθηγητές-ερευνητές των υπόλοιπων υπο-πεδίων των επιστημών της εκπαίδευσης.

Ιδού λοιπόν! Είμαστε έτοιμοι να γιορτάσουμε τα πενήντα χρόνια των επιστημών της εκπαίδευσης. Η Toulouse παίρνει τη σκυτάλη, αν και η Caen και η Rouen θα κάνουν το ίδιο. Αλλά πώς συγκροτήθηκε το νέο συνέδριο; Το πρώτο πράγμα που εκπλήσσει, είναι ότι η Toulouse παίρνει στα χέρια της τον εορτασμό, ενώ δεν είναι από τους ιστορικούς θεμελιωτές. Είναι ενδιαφέρον, γιατί είναι τουλάχιστον μια απόδειξη ότι η κληρονομιά είναι κοινή σε όλα τα τμήματα των επιστημών της εκπαίδευσης και ότι η αναφορά στις απαρχές δεν οδηγεί στη λατρεία των αρχικών χώρων. Εάν οι επιστήμες της εκπαίδευσης έχουν μια ιστορία, δεν είναι πλέον προσκολλημένη στην καταγωγή τους.

Το δεύτερο πράγμα που τραβάει έντονα την προσοχή, είναι ότι αντίθετα με τους προηγούμενους εορτασμούς, η επιστημονική είσοδος έχει πλέον εξαφανιστεί. Είναι ένα έγκλημα προδοσίας; Είναι σημάδι ότι περάσαμε σε μια άλλη επιστημολογία; Παραμένει, βέβαια, ένα ατελιέ διδακτική/παιδαγωγική που θα μπορούσε να εγγραφεί σε μια λογική του πεδίου, αλλά στην πραγματικότητα αναφέρεται κυρίως σε ένα θεσμικό ζήτημα.

Βεβαίως, τα υπο-πεδία των επιστημών της εκπαίδευσης είναι παρόντα στις διενέξεις που επιλέχθηκαν⁴. Θα ήταν ενδιαφέρον να αντιμετωπίσουμε τις αμοιβαίες επιδράσεις τους σε αυτές. Θα ήταν τουλάχιστον ένας δείκτης ζωτικότητας της καθεμιάς τους. Μία διένεξη προέρχεται από ένα υπο-πεδίο ή από περισσότερα; Μήπως είναι ακριβώς η ευκαιρία για σύγκρουση δύο προσεγγίσεων που ανάγονται σε δύο διαφορετικά υπο-πεδία ή δεν έχει να κάνει με αυτό; Ό,τι και να είναι, υπάρχει μια ανάλυση να κάνουμε αργότερα, όταν θα έχουμε τη σύνθεση των ατελιέ.

⁴ Το συνέδριο στη Τουλούζ οργανώθηκε γύρω από 12 διενέξεις στο χώρο των επιστημών της εκπαίδευσης.

Σίγουρα, αυτό το συνέδριο εκτυλίσσεται το 2016. Κάνει λοιπόν την καταγραφή των επιστημών της εκπαίδευσης τη συγκεκριμένη περίοδο. Έτσι, είναι λοιπόν σημαντικό σχετικά με το βλέμμα που έχουν οι επιστήμες της εκπαίδευσης για τον εαυτό τους. Οι 12 θεματικές [διενέξεις] που επιλέχθηκαν σκιαγραφούν έναν επίκαιρο χάρτη των επιστημών της εκπαίδευσης. Εξ ου ένα νόμιμο ερώτημα: αυτές οι δώδεκα εισοδοί είναι συναφείς, αντιπροσωπευτικές, σημαντικές ή δεν είναι παρά συγκυριακές και στενά δεμένες με αυτούς που τις όρισαν; Δεν μου επιτρέπω να απαντήσω, αλλά θα ήταν ωστόσο ενδιαφέρον να ρωτήσουμε τους σημερινούς συμμετέχοντες και κυρίως τους μελλοντικούς, αυτούς του 2017, τι σκέφτονται: μπορούν να αυτο-τοποθετηθούν μέσα σε αυτές; Τί τους μοιάζει να παραλείπεται ή να καταλαμβάνει υπερβολικό χώρο ή ακόμα και να είναι ξεπερασμένο;

Αλλά αυτό το συνέδριο δεν θέλει να κάνει μόνο τη χαρτογράφηση του παρόντος των επιστημών της εκπαίδευσης. Θέλει επίσης, σύμφωνα με τον τίτλο, να ξαναδιαβάσει τα πενήντα χρόνια μέσα από τις επικρατούσες θεματικές. Όντως, κάθε ατελιέ στηρίζεται σε τέσσερα σημαντικά κείμενα της διένεξης. Και εκεί, για μια ακόμα φορά, θα πρέπει να κοιτάξουμε το ιστορικό βάθος των κειμένων. Μέχρι ποιά εποχή φτάνουν; Ποιά περίοδος μοιάζει να είναι η πιο γόνιμη; Ποιές είναι οι στιγμές που ξεχάσαμε; Κατορθώνουμε, με αυτή τη διαδικασία, να επανασυναρμολογήσουμε τα νήματα της ιστορίας του πεδίου;

Αυτό το εγχείρημα παραπέμπει τελικά, στην αναζήτηση των θεμελίων. Το παρόν εγγράφεται στις διενέξεις του παρελθόντος. Οι διενέξεις, ναι, στο βαθμό που η επιλογή έγινε για να αναδειχθούν αυτές, άρα τα καυτά σημεία, και όχι οι διαδοχικές εξελίξεις των διαφορετικών γνώσεων. Εδώ υπάρχει μια ενδιαφέρουσα τοποθέτηση: οι γνώσεις συγκροτούνται μέσα από τις αντιθέσεις, περισσότερο από τις συνέχειες. Αυτό μαρτυρά μία σύλληψη της εξέλιξης που δεν είναι γραμμική, αλλά συγκρουσιακή, ίσως διαλεκτική. Διαλεκτική ή συγκρουσιακή; Να το δούμε. Τί θα βγει από τις αντιθέσεις; Μία απογραφή της κατάστασης που αποδεικνύει τη σύγκρουση ή μία συνθετική υπέρβαση της σύγκρουσης; Αυτό θα πρέπει επίσης να αναλυθεί. Σε κάθε ατελιέ, μένουμε στη ρήξη, ή αντίθετα καταφέρνουμε να ξεμπλέξουμε τις αψιμαχίες ακόμα και να τις ξεπεράσουμε;

Ορίστε, έτσι μου φαίνεται, η πιθανή δουλειά που έχουμε να κάνουμε στη βάση επιλογών που έγιναν θαρραλέα γιαυτό το συνέδριο και εκείνο του 2017. Εξ ορισμού, κάθε μεγάλος μάρτυρας [γαλλική έκφραση του key speaker] όπως υποτίθεται ότι είμαι, δεν μπορώ να εξασφαλίσω μια τέτοια δουλειά καθώς δεν έχουμε τις συνθέσεις από τα ατελιέ ή μόλις τώρα λάβαμε γνώση. Αλλά συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον βρίσκεται εκεί: η δουλειά ξεκίνησε τώρα και η επεξεργασία μπορεί να ακολουθήσει στο εξής σε γερές βάσεις. Θα ήθελα εξάλλου να χαιρετήσω τη σύλληψη του συνεδρίου, που παρουσιάζεται σαν μια κοινή και γοητευτική επεξεργασία, και όχι σαν μια αναμονή των τελικών μεν ομιλιών (κάποιες φορές ενδιαφερόντων ακόμα και συναφών), που όμως μένουν κυρίως ως προϊόντα τη μέρα της παράστασης.

Για να τελειώσουμε, θα ήθελα να επιστρέψω στην ιστορία των εορτασμών των επιστημών της εκπαίδευσης. Θέλω να σας θέσω ένα ερώτημα. Ορίστε, πιστεύετε ότι οι επιστήμες της εκπαίδευσης έχουν πρόβλημα ταυτότητας; Εάν απαντήσετε ναι, έχετε μείνει στις επιστήμες της εκπαίδευσης τριάντα χρόνια πριν. Ας συνεχίσουμε. Πιστεύετε ότι οι επιστήμες της εκπαίδευσης έχουν πρόβλημα αξιοπιστίας; Εάν απαντήσετε ναι, έχετε μείνει στις επιστήμες της εκπαίδευσης είκοσι χρόνια πριν. Και τέλος, πιστεύετε ότι οι επιστήμες της εκπαίδευσης έχουν προβλήματα ιδιαιτερότητας; Εάν απαντήσετε ναι, έχετε μείνει στις επιστήμες της εκπαίδευσης δέκα χρόνια πριν. Μόνο, αν κάθε φορά απαντήσατε όχι, μοιάζει να εκπροσωπείτε τις επιστήμες της εκπαίδευσης του 2017. Σίγουρα, αλλά που είναι η ιστορία σας;

Για να τελειώσω πραγματικά, ομολογώ ότι έχω έλλειψη έμπνευσης. Πώς να χαρακτηρίσω τις επιστήμες της εκπαίδευσης σήμερα; Μετά την ταυτότητα, την αξιοπιστία και την ιδιαιτερότητα, θα μου χρειαζόταν ένας άλλος όρος. Εάν τον βρείτε, ειδοποιείτε με...

Για να τελειώσουμε ακόμα, επιτρέψτε μου να υπογραμμίσω ότι είμαστε θύματα της βραδυγλωσσίας της ιστορίας μας, αλλά αυτό πια το γνωρίζουμε. Πάρτε για παράδειγμα τον τίτλο του επιφανούς περιοδικού μας, «Γαλλικό Περιοδικό Παιδαγωγικής». Δεν μας εκπλήσσει να δημοσιεύουμε σε ένα περιοδικό που αποκαλείται της παιδαγωγικής; Αυτό δημιουργήθηκε το 1967, όπως τα προγράμματα των επιστημών της εκπαίδευσης, και πήρε ωστόσο το όνομα αυτού που επρόκειτο να παραμεριστεί, να ξεπεραστεί, να υπερκεραστεί. Περιχαρακωμένο και αμυνόμενο, αν μπορούμε να το πούμε έτσι,

συνεχίζει να μαρτυρά τις ρίζες μας, «σαν ένα κλώτσημα γαιδάρου», αν μου επιτρέπετε την έκφραση.

Για να τελειώσουμε, ίσως, δεν θα αντισταθώ να μοιραστώ μαζί σας το πρώτο άρθρο της γέννησης του «Γαλλικού Περιοδικού Παιδαγωγικής», τον Οκτώβρη του 1967. Είναι έργο ενός εκ των θεμελιωτών, του Jean Château, που παρουσιάζεται σαν «καθηγητής παιδαγωγικής» στη Φιλοσοφική Σχολή του Bordeaux και τιτλοφορεί το άρθρο του «Για μία επιστημονική εκπαίδευση». Ας τον ακούσουμε: *«Πάντα προσκρούουμε στην έλλειψη συμπαγών κριτηρίων. Η αποκλειστική παιδαγωγική μένει εδώ αδύναμη, γιατί δεν γωρίζει το υλικό πάνω στο οποίο εργάζεται, ούτε τα εργαλεία που χρησιμοποιεί. Άρα λείπει η σίγουρη βάση της έρευνας... Πρέπει λοιπόν να γυρίσουμε προς την ψυχολογία... μόνο αυτή μπορεί να προσφέρει βάσεις για μια έγκυρη παιδαγωγική... Χωρίς επαρκή ψυχολογία, δεν μπορώ παρά μόνο να περιπλανιέμαι στην τύχη... Ψυχολογία πρώτα, παιδαγωγική στη συνέχεια, αυτός είναι λοιπόν, ο λογικός κανόνας»* (σελ.10).

Τα λόγια του Jean Château, που ο ίδιος τα θέλει οριστικά και τελισίδικα προοδευτικά, έχουν απήχηση σήμερα; Έχουν ακόμα νόημα για εμάς; Γιατί όχι; Πάρτε για παράδειγμα τον τίτλο του βου ατελιέ, «Λογική δράσης/Λογική γνώσης»: Είναι ακριβώς αυτό που διαπραγματεύεται ο Jean Château, μόνο που αυτός εκφράζει και δηλώνει τον επιστημονικό και επαγωγικό δεσμό ανάμεσα στα δύο (η παιδαγωγική δράση γίνεται σίγουρη και αληθινή, όταν είναι τελικά σε θέση να γνωρίζει, να εφαρμόζει και να σέβεται την ψυχολογική γνώση). Οι επιστήμες της εκπαίδευσης είναι τώρα εδώ για να διασφαλίσουν αυτό το δεσμό. Δεν θα υπήρχε λόγος να κάνουμε ένα ατελιέ πάνω σε αυτήν τη θεματική, καθώς τελικά το καταφέραμε, όπως το αποδεικνύει η πανεπιστημιακή θεσμοποίηση των επιστημών της εκπαίδευσης. Αλλά ορίστε, εσείς εδώ στην Toulouse, σας επιτρέπετε ακόμα να το κάνετε ένα αντικείμενο αμφισβήτησης στο εσωτερικό των επιστημών της εκπαίδευσης. Ο Jean Château σίγουρα δεν θα ήταν χαρούμενος και θα αρνιόταν να συμμετάσχει σε έναν τέτοιο εορτασμό... Έχουμε προδώσει τους πατέρες μας; Θα μας αναγώριζαν ως άξιους διαδόχους τους; Θα ήταν χωρίς αμφιβολία αβέβαιο...

Α! επί τη ευκαιρία, αν το έτος 1967 είναι το έτος 0 για τις επιστήμες της εκπαίδευσης, έχουμε τη νομιμότητα να σκεφτούμε ότι πριν δεν υπήρχε τίποτα ή λιγότερο από τίποτα; Και δεν είμαστε άρα οι κληρονόμοι αυτού του πριν; Και οι διενέξεις μας δεν βρίσκουν

κανέναν απόηχο στους αιώνες των αιώνων; Σταματάω, γιατί όπως θα μπορούσατε να παρατηρήσετε εδώ και πολύ ώρα, παρεκτρέπομαι, παρεκτρέπομαι...

Κι ωστόσο, κι ωστόσο, εάν κάναμε την υπόθεση ότι οι επιστήμες της εκπαίδευσης, χωρίς να μιλήσουμε για δισέγγονα, τρισέγγονα κι ακόμα πιο μακρινούς απογόνους, είναι όχι μόνο τα εγγόνια των Marion⁵, Compayré⁶, Buisson⁷ και άλλων συνεργών που από το 1880 (120 χρόνια), ήθελαν να δώσουν επιστημονικότητα στην εκπαίδευση, αλλά ακόμα και απευθείας τα παιδιά της Νέας Αγωγής, και κυρίως του επιστημονικού πεδίου αυτού του κινήματος της δεκαετίας του 1920 (100 χρόνια). Γιατί, τελικά, από που προέρχονταν οι Château, Debesse και Mialaret; Σίγουρα από την παιδική και την εφηβική ψυχολογία, αλλά επίσης από κοινού και κυρίως από τα ιδεώδη της Νέας Αγωγής, περιορισμένοι στα ιδρύματά τους κατά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά παρόντες στις ιδέες και στη βούληση για αλλαγή στην εκπαίδευση. Ακόμα και οι Langevin και Wallon⁸ θα μείνουν πιστοί. Οι επιστήμες της εκπαίδευσης σαν συνέχεια της Νέας Αγωγής, αυτό μου φαίνεται διασκεδαστικό! Και εσείς, αισθάνεστε άνετα; Θέλετε μία ένδειξη; Πάρτε τον τίτλο του περιοδικού της Caen, που ξεκίνησε κι αυτό το 1967: «Οι επιστήμες της εκπαίδευσης-Για τη Νέα εποχή». «Οι επιστήμες της εκπαίδευσης», δηλώνει ξεκάθαρα τις προθέσεις και αποτυπώνει την καινοτομία. Αλλά «Για τη Νέα Εποχή», περί τίνος πρόκειται; Για το πιο εμβληματικό περιοδικό της Νέας Αγωγής, που δημιουργήθηκε από τον Ferrière⁹ το 1922. Λοιπόν, ναι, καινοτομία, αλλά

---

⁵ Henri Marion (1846-1896), φιλόσοφος και παιδαγωγός. Το 1887, ήταν ο πρώτος που κατέλαβε μια έδρα «επιστήμη της εκπαίδευσης» στη Σορβόννη.

⁶ Jules-Gabriel Compayré (1843-1913), θεωρητικός της παιδαγωγικής και πολιτικός άνδρας (μετριοπαθής δημοκράτης).

⁷ Ferdinand Buisson (1841-1932), φιλόσοφος, παιδαγωγός και πολιτικός άνδρας, συν-ιδρυτής της Λίγκας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Θεωρείται ο πατέρας του λαϊκού σχολείου στη Γαλλία.

⁸ Διανοούμενοι της εποχής της λήξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, προσκύμουν στο Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Έμειναν στην ιστορία για το πλάνο τους για τη δημοκρατική ανασυγκρότηση της εκπαίδευσης και του γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος που στόχευε στην κάλυψη της απόστασης από τα αντίστοιχα των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου. Είχε εγκριθεί από το Εθνικό Συμβούλιο Αντίστασης στις 15/03/1944. Υιοθετήθηκε από τη προσωρινή γαλλική κυβέρνηση του Charles de Gaulle στις 8/11/1944. Καθυστέρησε η εφαρμογή του και τον Ιούνιο του 1947 απρρίφθηκε τελικά, μέσα σε ένα πλαίσιο που είχε ως τότε αλλάξει καθώς στο εσωτερικό της Γαλλίας, το ΚΚΓ είχε αποχωρήσει από την κυβέρνηση και στο εξωτερικό της, ο ψυχρός πόλεμος εκκινούσε, ο πόλεμος στην Ινδοκίνα μενόταν και η αμερικανική βοήθεια του Σχεδίου Μάρσαλ ήταν καθοριστικής σημασίας. Εκτοτε, έχει περάσει στην ιστορία ως η μεγάλη χαμένη ευκαιρία για ένα δημοκρατικό εκπαιδευτικό σύστημα στη Γαλλία.

⁹ Adolphe Ferrière (1879-1960), Ελβετός παιδαγωγός, ένας από τους ιδρυτές της «νέας αγωγής». Το 1921, ιδρύει τη Διεθνή Λίγκα της Νέας Αγωγής και συντάσσει τη Χάρτα της. Τα συνέδριά της

συνέχεια επίσης. Στην ιστορία, είναι πρακτικό, αλλά είναι και πάντα σχετικό. Τα πενήντα χρόνια, είναι λοιπόν ένα στάδιο μέσα σε μια μεγάλη ιστορία. Η συνέχεια, σε εσάς να τη γράψετε...

Μετάφραση από τα γαλλικά

Έλενα Καραζοντζίτη

Διδάκτορας Πανεπιστημίου Πατρών/ Université de Paris 8

Επιμέλεια

Γιώργος Σταμέλος

Πανεπιστήμιο Πατρών

κατάφεραν να φέρουν σε επαφή, ως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, μια σειρά από γνωστούς παιδαγωγούς της εποχής (Maria Montessori, Célestin Freinet, Gisèle de Failly, Roger Cousinet, Édouard Claparède). Ο ίδιος από τα 20 χρόνια του ήταν κωφός λόγω μιας ασθένειας.